

УДК 351:37.014.5:378–045.32

БУЛДА А. А.,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА

Інтернаціоналізація вищої освіти - процес, що відбувається на національному, галузевому та інституційному рівнях, при якому цілі, функції та механізм надання освітніх послуг набувають міжнародного характеру. В даний час інтернаціоналізація освіти стає об'єктом і предметом цільової політики з боку держави, орієнтованої на вирішення національних, політичних, соціальних та економічних проблем. Інтернаціоналізація вищої освіти варто розглядати як стрімко змінну парадигму. Вона позиціонується як важлива частина освітньої політики країн сучасного світу і припускає не тільки індивідуальну академічну мобільність викладачів та студентів, інтеграцію міжнародного виміру в освітні програми, але й інституціональне партнерство.

При збереженні національного суверенітету в галузі освіти і його національного розмаїття, інтернаціоналізація освіти є ключовим фактором його трансформації в розвинених країнах в останні десятиліття. Процес інтернаціоналізації неухильно посилюється, його значення зростає, в різних країнах інтернаціоналізація розвивається в різних формах. Поняття інтернаціоналізації в сфері вищої освіти в міжнародній практиці зазвичай включає в себе два аспекти: «внутрішню» інтернаціоналізацію [internationalization at home] і «зовнішню» інтернаціоналізацію або освіту за кордоном.

Питання формування світового та загальноєвропейського освітнього простору в контексті інтернаціоналізації вищої освіти стали предметом наукових досліджень як вітчизняних (Т. Андрущенко, Л. Гурч, В. Зінченко, С. Курбатов, Н. Мешко, Н. Рибка, І. Сікорська, М. Дебич, О. Козієвська, А. Сбруєва, І. Степаненко та ін.), так і зарубіжних учених (Ф. Альтбах, У. Брандбург, Б. Вульфсон, Х. де Вітт, Дж. Найт, Л. Ризберг, К. Тремблей, П. Скотт та ін.).

Надзвичайна актуальність проблеми інтернаціоналізації вищої педагогічної освіти визначили мету статті - актуалізувати та визначити сутність поняття інтернаціоналізація педагогічної освіти, окреслити перспективні траєкторії глобалізаційних тенденцій та інтернаціоналізації європейського освітнього простору.

Інтернаціоналізація освіти включає такі форми міжнародного співробітництва: індивідуальна мобільність: мобільність студентів або професорсько-викладацького складу в освітніх цілях; мобільність освітніх програм та інституційна мобільність; формування нових міжнародних стандартів освітніх програм; інтеграція в навчальні програми міжнародного виміру та освітніх стандартів; інституційне партнерство, створення стратегічних освітніх альянсів.

Інтернаціоналізація – об'єктивний наслідок глобалізації і одночасно великий ресурс зусиль щодо усунення національної окремішності систем вищої освіти, прогресу суспільного та економічного життя. Вузи стоять перед завданнями підготовки до діяльності в умовах інтегрованих ринків праці і освіти. Ринково орієнтована вища школа потребує змін навчальних програм, скорочення обсягу універсального гуманітарної освіти, посилення професійного, спеціалізованого навчання.

До середини минулого століття міжнародна кооперація у сфері вищої освіти базувалася майже виключно на двосторонніх угодах і індивідуальних контактах. Мобільність студентів обмежувалася потоками між Північною Америкою і Західною Європою, а також колишнім СРСР і його союзниками. Надалі посилюється потік студентів з країн «третього світу» до вищих навчальних закладів провідних держав. Ростуть обміни студентів США і Європи. Розширюються географічні рамки ринків вищої освіти. Розробляються і здійснюються все більш різноманітні міжнародні освітні програми.

Фактори ІВО еволюціонують. Спочатку вони були пов'язані з завданнями зміцнення культурного взаєморозуміння, прагненнями посилити політичний вплив. Далі більш важливими стають економічні пріоритети. Економічним інтересам підпорядковані політичні, педагогічні та культурні цілі ІВО, які впливають з намірів удосконалювати підготовку людського капіталу. Економічне підґрунтя проявляється все сильніше. Інтеграція вищої освіти виявляється засобом зміцнення економічної конкурентоспроможності країн на світовому ринку.

Головні напрямки інтернаціоналізації вищої освіти орієнтовані на міжнародне співробітництво, об'єднання педагогічних зусиль і ресурсів, вдосконалення освіти за рахунок міжнародного досвіду, забезпечення зайнятості фахівців на ринку праці, формування у випускників якостей і знань, необхідних за межами власної країни.

Говорячи про професійну освіту, ми маємо на увазі сукупність певних знань та відповідних практичних умінь, які знадобляться в процесі роботи в певній галузі. Якісна освіта дає змогу найкращим чином використовувати набуті під час навчання теоретичні знання на практиці в різних сферах трудової діяльності.

В чому ж полягає основна суть професійної освіти? Така освіта гарантує глибоке та всебічне вивчення наукових основ і технології обраної спеціальності. Під час навчального процесу майбутній спеціаліст не лише отримує всі необхідні для подальшої успішної діяльності знання, але й бере участь в процесі формування спеціальних практичних умінь і навичок, які можуть йому знадобитися в обраній сфері діяльності. Крім того викладачі намагаються виховати у своїх студентів певні моральні та естетичні якості, які допоможуть фахівцеві успішно працювати в тій чи іншій галузі трудової діяльності.

Де ж можна здобути таку освіту? Частково професійна освіта здобувається в загальноосвітніх навчальних закладах під час професійної орієнтації школярів, крім того визначенню з майбутньою професією сприяє відвідування факультативних занять та позашкільних гуртків. При цьому основним способом здобуття професійної освіти залишаються професійно-технічні училища та різнопрофільні вищі навчальні заклади усіх типів. Професійно-технічні училища дають змогу отримати середню освіту і одночасно з цим здобути спеціальність. А вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації готують виключно висококваліфіковані кадри у різних сферах трудової діяльності. Основою професійної освіти є поступова підготовка юної особистості до свого професійного вибору, який має спиратися на її власні знання та навички. А результатом має стати вдале працевлаштування за спеціальністю.

Вища професійна освіта - освіта, що має на меті підготовку і перепідготовку фахівців відповідного рівня, задоволення потреб особи в поглибленні і розширенні освіти на базі середньої (повного) загальної, середньої професійної освіти і що реалізовується в освітніх установах вищої професійної освіти (вищих навчальних закладах).

Процес глобалізації посилює свій вплив на траєкторію розвитку системи вищої освіти кожної країни. Уряди розвинених держав світу розробляють освітні стратегії щодо інтеграції системи освіти певної країни в загальноєвропейський і світовий освітній простір і проваджують їх у практику роботи вищих навчальних закладів.

Невпинно зростають і вимоги до кваліфікаційного рівня фахівців. Важливим стають такі характеристики сучасного спеціаліста, як активність, ініціативність, самостійність, висока відповідальність, що неможливо без сформованої іншомовної компетентності на основі фундаментальних знань, які забезпечують мобільність і конкурентоздатність сучасного професіонала. Зокрема зростає потреба в інтернаціоналізації змісту вищої освіти України. Подальші соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві, зміцнення державності України, входження її до світового простору вищої освіти неможливі без модернізації вищої освіти в аспектах її інтернаціоналізації. Ретроспективний аналіз нормативно-правової бази системи вищої освіти України в аспектах її інтеграції до європейського та світового освітнього співтовариства, зокрема Національної доктрини розвитку освіти, закону України «Про вищу освіту» та низки інших документів дозволяє дійти висновку про те, що державна освітня політика України спрямована на активну інтеграцію до світового та європейського простору вищої освіти, провідним аспектом якої є інтернаціоналізація. При цьому стратегічним завданням державної освітньої політики України є поглиблення міжнародного співробітництва між вищими навчальними закладами Європи, збільшення кількості науковців, викладачів і студентів, які беруть участь у міжнародних освітніх проектах світових організацій та співтовариств. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних технологій, забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, модернізації змісту освіти й організації її відповідно до світових тенденцій і вимог ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвиток державно-громадської моделі управління вищою освітою.

Крім того, у Національній доктрині розвитку визначено провідні освітні установи країни, що сприяють активізації процесу міжнародної академічної мобільності, забезпечують розвиток системи підготовки фахівців для зарубіжних країн, створюють філії вищих навчальних закладів України за кордоном та забезпечують визнання вітчизняних документів про освіту в світі. Ними стали на національному рівні Національна академія педагогічних наук України, на регіональному рівні центральні та місцеві органи управління освітою та на інституційному рівні вищі навчальні заклади.

Головні напрямки інтернаціоналізації вищої освіти орієнтовані на міжнародне співробітництво, об'єднання педагогічних зусиль і ресурсів, вдосконалення освіти за рахунок міжнародного досвіду, забезпечення зайнятості фахівців на ринку праці, формування у випускників якостей і знань, необхідних за межами власної країни.

Інтернаціоналізація вищої освіти проявляється в посиленні мобільності викладачів і розширенні можливостей навчання за кордоном. Інтернаціоналізацію вищої школи живить розширення контактів представників установ освіти з метою діалогу та співпраці. На рубежі XX - XXI ст. за межами своїх країн навчалось понад 1 млн. Лідером інтернаціоналізації є американські вузи. За даними на 2015 рік, в США навчалось понад 500 тис. іноземних студентів. Інтернаціоналізація вищої освіти у вигляді міжнародних програм наукових досліджень, обмінів викладачами і студентами перетворюють в реальність порівняльну і міжкультурну освіту. Студенти, викладачі, фахівці вищої освіти, опинившись за кордоном, отримують можливість порівнювати вітчизняні та зарубіжні моделі навчання, набувають культурну та інтелектуальну пластичність, розуміння феномену іншого. Вони вчаться розуміти іноземні реалії вищої освіти, що виявляється необхідним для подальшої діяльності.

Очевидно, що процес інтеграції в сфері вищої освіти, як і процес інтернаціоналізації, буде розвиватися, згідно новим завданням, які ставить

глобалізаційний світ, набувати все більшого значення і розширювати сферу свого застосування в галузі професійної освіти, що робить цей процес загальносвітовим, а значить, в свою чергу, і глобальним.

Складовою інтеграції є студентська та викладацька мобільність, яка навіть опонентами глобалізації освіти розглядається як безперечний плюс і відмінна можливість поповнити свої знання новітніми європейськими розробками, результатами або напрямками досліджень, підвищити рівень знання іноземної мови, знайти колег, що займаються розробкою схожих проблем, налагодити прямі міжнародні контакти і розширити свій кругозір. Причому, всі ці принадли сторони, незважаючи на обов'язковість для студентів стажування протягом семестру або року в іншому ВНЗ, ще треба заслужити, так як студент, для відправки в академічне відрядження, повинен показувати певний рівень підготовленості, в тому числі і мовної, щоб гарантувати отримання максимальної освітньої користі від свого стажування за кордоном. Окрім того, щоб її отримати, потрібно висунути і опрацювати проблему, рішення або розширення знань про яку вимагає поїздка до іноземного університету, тобто студент не просто так відправляється подивитися світ, мобільність переслідує в першу чергу академічну мету, хоча, звичайно, треба визнати, що особливою суворістю її контроль зазвичай не відрізняється, тим не менш, він є, і мінімальні вимоги повинні бути студентом виконані.

Актуальною проблемою сучасної вітчизняної педагогічної науки та освіти є визначення проблем і перспектив її інтеграції в європейський науковий і освітній простір. Інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти - це посилення міжнародної складової в діяльності українських ВНЗ. Основними її складовими є: розвиток міжнародної співпраці через програми академічного обміну (академічна мобільність студентів та викладачів), спрощення процедури визнання документів про освіту, розвиток програм для навчання іноземних студентів, розвиток міжнародної співпраці в науковій і дослідницькій сферах. Закон України «Про вищу освіту» містить важливі правові норми, які декларують і регулюють міжнародне співробітництво.

Важливим фактором для розробки аксіологічної платформи підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття стала Педагогічна Конституція Європи. У травні 2013 року у старовинному німецькому місті Франкфурт-на-Майні відбувся Другий форум ректорів педагогічних університетів Європи, де була прийнята «Педагогічна Конституція Європи». Цей документ встановлює принципи узгодженої трансуніверситетської політики, регламентує педагогічну діяльність та визначає загальний механізм підготовки педагогічних кадрів. На його основі ми маємо намір готувати вчителя, який виховає нові покоління європейців, здатних жити у спільному Європейському Домі у повазі, порозумінні і співпраці на основі таких загальнолюдських цінностей, як демократія і права людини, миролюбство і екологічна безпека, солідарність тощо.

Нині європейські країни пропонують розмаїття моделей здійснення такої підготовки вчителя як за змістом, так і за формою. Об'єднавчі освітні процеси, що відбуваються в сучасній Європі, спонукають до пошуку спільних засад складної архітектури професійної підготовки педагогів. Педагогічна Конституція Європи передбачає визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового учителя для об'єднаної Європи XXI ст. Документ також висвітлює основні параметри педагогічної освіти, як принципи її розвитку, зміст, умови, очікувані результати реалізації. Провідними із сформульованих цінностей стали: людиноцентризм, толерантність, миролюбство, екологічна безпека, дотримання прав людини, солідарність. Підготовка педагогів за єдиною шкалою загальнолюдських цінностей й з урахуванням національних особливостей є тим головним фактором, навколо якого мають здійснюватись модернізаційні та інноваційні процеси

педагогічної освіти в сучасному європейському просторі. Європейський вчитель покликаний знайти відповіді на виклики епохи й сприяти входженню учнівської і студентської аудиторії в лоно прогресу наукового знання, високої культури, соціально-практичного досвіду поколінь, загальнолюдських соціокультурних цінностей, духу гуманізму і людинолюбства [1].

Інтернаціоналізація вищої педагогічної освіти розглядається як об'єктивний наслідок глобалізації і великий ресурс зусиль щодо усунення національної окремішності систем вищої освіти, прогресу суспільного та економічного життя. Інтернаціоналізація вищої освіти - вірна ознака радикальних суспільних змін. Вивчення ІВО дозволяє прогнозувати зміни в структурі, змісті, управлінні, фінансуванні вищої освіти. Інтернаціоналізація - зрима межа посилення світової взаємозалежності в сфері освіти і інструментів гармонізації подібної взаємозалежності.

Необхідний порівняльний аналіз основних чинників інтеграції вищої освіти. Фактори розподілені на чотири основні групи: економічні, політичні, культурні, педагогічні. Економічні чинники пов'язані як з прямими фінансовими вигодами (доходами від справляння плати за навчання іноземців), а також непрямыми економічними вигодами, перш за все підвищенням кваліфікації випускників вузів як умовою економічного прогресу. Політичні чинники визначені геополітичними інтересами, питаннями безпеки, ідеологічного впливу і т.д. Культурні фактори зумовлені важливістю міжкультурного діалогу. Педагогічні чинники впливають на функції і зміст інтернаціоналізації вищої освіти. Інтернет, можливості дистанційного навчання, інформатизаційний бум, різке зростання соціальної динаміки і зміна соціокультурного контексту ламають традиційні уявлення про процес отримання і засвоєння знання. Так звані масові відкриті онлайн курси (МООС), інтернаціоналізація вищої освіти, студентська та викладацька мобільність тощо генерують потребу у переосмисленні відповідей, які сфера освіти здатна надати викликам сьогодення [2].

Актуальність «Педагогічної Конституції Європи» полягає у доповненні переліку міжнародних документів у сфері вищої освіти документом, який інтегрує уявлення про основи педагогічної підготовки сучасного вчителя. Текст Конституції складається з преамбули, 10 розділів і прикінцевих положень. В змісті розділів Конституції окреслені: загальні положення, педагогічна освіта в Європейському просторі, філософсько-методологічні принципи педагогічної освіти, ціннісна платформа педагогічної освіти, зміст педагогічної освіти в контексті глобалізованого світу, основні компетентності Європейського вчителя, основні педагогічні стратегії та педагогічна технології, практика в системі підготовки нового вчителя та його академічна мобільність [3].

Сьогодні ведеться доволі жвава наукова дискусія щодо того, як впливає інтернаціоналізація вищої освіти на інтеграційні процеси, які форми її прояву та впливу на вітчизняні закладів вищої освіти? Світова наукова спільнота виокремлює різні підходи до визначення поняття інтернаціоналізації освіти. Часто інтернаціоналізація розглядається як «процес впровадження міжнародного аспекту дослідницької, освітньої та обслуговуючої функції вищої освіти». Досліджуючи сутність інтернаціоналізації, дослідники вказують, що інтернаціоналізація далеко не новий термін, хоча у сфері освіти він почав використовуватися тільки з початку 1980-х років. Інтернаціоналізація освіти супроводжується посиленням міжнародної складової розвитку її окремих елементів – національних, регіональних, освітніх систем. В процесі інтернаціоналізації відбувається формування нового міжнародного освітнього середовища, де в найбільш ефективних формах могли б реалізуватися національні інтереси учасників, які діють в ньому, і можуть долучитися до загального

пошуку вирішення проблем, які мають життєво важливе значення для людської цивілізації в цілому [4].

Таким чином, «Педагогічна Конституція Європи» змінює історичну місію сучасного вчителя. Адже майбутнє кожного народу, країни і співдружність народів значною мірою залежать від якісної підготовки майбутніх педагогів, які мають внести в середовище поколінь благородні ідеї і цінності. Бездуховність руйнує, духовність - окрилює, стверджує, надихає на творчість. Учитель має протиставити бездуховності систему цінностей, які звеличують людину, повертають її до дійсної культури, спонукають до співпраці. Об'єднавчі освітні процеси, що відбуваються в сучасній Європі, спонукають до пошуку спільних засад складної архітектури професійної підготовки педагогів. Педагогічна Конституція Європи передбачає визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового учителя для об'єднаної Європи XXI ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Конституалізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір / В.П. Андрущенко, Т.В. Андрущенко, В. Л. Савельєв. – К. : «МП Леся», 2014. – 460 с.
2. Семенець Ю.О. Інтернаціоналізація вищої освіти: у пошуках перспектив вдосконалення стратегії провідних Українських ВНЗ / Семенець Ю.О. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. - Випуск 14, ч. 2. – с. 35 – 40.
3. Педагогіка вищої школи / [В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, І.С. Волощук ті ін.]; за ред. В.Г. Кременя, В.П. Андрущенка, В.І. Лугового. – К.: Педагогічна думка. – 2009.- 256 с.
4. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія / Ю. М. Рашкевич. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

Булда Анатолій Андрійович. Інтернаціоналізація професійної підготовки педагога.

У статті актуалізуються і уточнюються визначення поняття «інтернаціоналізація педагогічної освіти» як важливого фактора в системі професійної підготовки вчителя. Окреслено головні тенденції інтернаціоналізації педагогічної освіти в дослідженнях вітчизняних дослідників даної проблематики. Зазначено останні інтернаціоналізаційні тенденції що спостерігаються на сьогоднішньому етапі розвитку і удосконалення даного процесу. Визначено позитивні аспекти інтернаціоналізації вищої освіти.

Ключові слова: *інтернаціоналізація педагогічної освіти, професійна підготовка вчителя, міжнародне співробітництво, мобільність, Педагогічна Конституція Європи.*

Bulda Anatoliy. Internationalization of teacher training.

The article actualises and clarifies the definition of the concept of "internationalization of pedagogical education" as an important factor in the system of teacher training. The main tendencies of internationalization of pedagogical education in researches of domestic researchers of this problem are outlined. The last internationalization tendencies observed at the present stage of development and improvement of this process are noted. Positive aspects of internationalization of higher education are determined.

Key words: *internationalization of pedagogical education, teacher training, international cooperation, mobility, Pedagogical Constitution of Europe.*